

“Örgütlü İnsan,
Çağdaş İnsandır.”

4. BÖLGE ADANA ECZACI ODASI

Araştırma ve Rapor Komisyonu

Başkan : Ecz. A. Kadir GEDİK

Raportör : Ecz. Bilge ÜSTEKİDAĞ

Üye : Ecz. Nejla YILDIZ

SUNU

Değişim hayatın her alanına damgasını vuruyor. Bilginin katlanarak artması bireyin toplumsal konumu ile birlikte, yöntemleri ve yaşama biçimlerini de değiştiriyor.

Bilgi, çağın yeni yapı taşı olarak sahibine ve kullanıcılarına büyük avantajlar sunuyor. Çağın en büyük sorunu bu gücü

yönlendirmek, yönetmek ve mümkün olan yüksek düzeyde bu konumdan yararlanmaktır. Ortaya çıkan bu yeni toplumsal platformda, paylaşma ve bölüşme yerine herkes yetenekleri ve yeterlilikleri oranında yaşam şansına sahip olabilmektedir.

Akışı tersine çevirmek, suyun yönünü değiştirmek nasıl yanlışsa;

müdahale ve dayatmalarla denetim altına almak o denli yanlıştır.

Demokrasi(!)mizin Susurluk'ta kamyona çarpmasıyla örgütlülüğün, bir araya gelmenin, dayanışmanın gerekliliği bir kez daha ortaya çıktı. Kral Çıplak! diye haykıran herkes gördü ve anladı ki, bugünün Türkiye'si örgütlenmede kabuk değiştiriyor.

İşte bu sorgulama günümüz bireyinin kendini yeniden keşfetmesini, kendi gücünün algılanmasını ve eylemli olarak yaşamın içinde yer almasını getirmeye başladı.

Demokrasi(!)mizin Susurluk'ta kamyona çarpmasıyla örgütlülüğün, bir araya gelmenin, dayanışmanın gerekliliği bir kez daha ortaya çıktı. Kral Çıplak! diye haykıran herkes gördü ve anladı ki, bugünün Türkiye'si örgütlenmede ka-

buk değiştiriyor. 23 milyona yakın insanın katılımıyla gerçekleşen "**Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık**" eyleminde olduğu gibi sivil toplum örgütleri öncelikle devlet

tin egemenlik alanından çıkıyor ve "**tek seslilik yerine çok seslilik**" sloganı ile toplum için söyleyecek çok şeyleri olduğunu gös-

teriyor.

Birlikte hareket etmenin gerekliliğini kavrayan sivil örgütlenme yarın karşımıza sadece söz ve eylemle değil, başta demokrasi olmak üzere yaşamın her alanında etki ve düzenleyici niteliği ile çıkacaktır. Bu toplumsal gerçekliğe toplumun hiçbir kesimi duyarsız kalmıyor.

İşte bu sorgulama günümüz bireyinin kendi-

ni yeniden keşfetmesini, kendi gücünün algılanmasını ve eylemli olarak yaşamın içinde yer alma-

sını getirmeye başladı. Yine bu dönemde dünyanın sessiz ve tepkisiz bireyi tek başına bir şey yapamayacağını, benzerleriyle birlikte olmanın çok daha anlamlı, akılcı ve sonuç getirici olduğunu da yaşayarak öğrendi.

Bunun sonucu olarak da toplumsal sorumluluğun bilincine va-

ran bireyler daha d n uzaktan kaygıyla ve kuşkuyyla baktıkları " rg t"lerin çatısı altında bir araya gelmenin de hazzını duymaya başladı.

Yine bu dönemde sivil toplum kuruluşları dediğimiz devlet dışı, resmilik dışı örgütlenmeler arttı, belli ortak paydalarda bir araya gelmeler, ortak söylemler ve eylemleri gerçekleştirmeler, demokrasinin yaratılışı savunulmasında önemli bir değer olmaya başladı. Bu moral ve dinamizmle örgütlenme, örgütte yer alma, örgütte çalışmaya zaman ayırma, çalışmalara katkı sunma daha anlamlı hale geldi.

İşte bu "**toplumun demokratikleşmesi için ortak payda**" arayışları çerçevesinde ve odamızın seçimli kongresi arefesinde biz de dönemi son çalışmasını " rg tlenme, Seçim ve Demokrasi" konusunda yoğunlaştırdık. Bu çalışmaya paralel olarak odamızın genel kurul öncesi görüşmelerini yansıtmak üzere oda başkanı Ecz. Erdoğan ÇOLAK'ın da yazısını ekte sunmak-

ta yarar gördük.

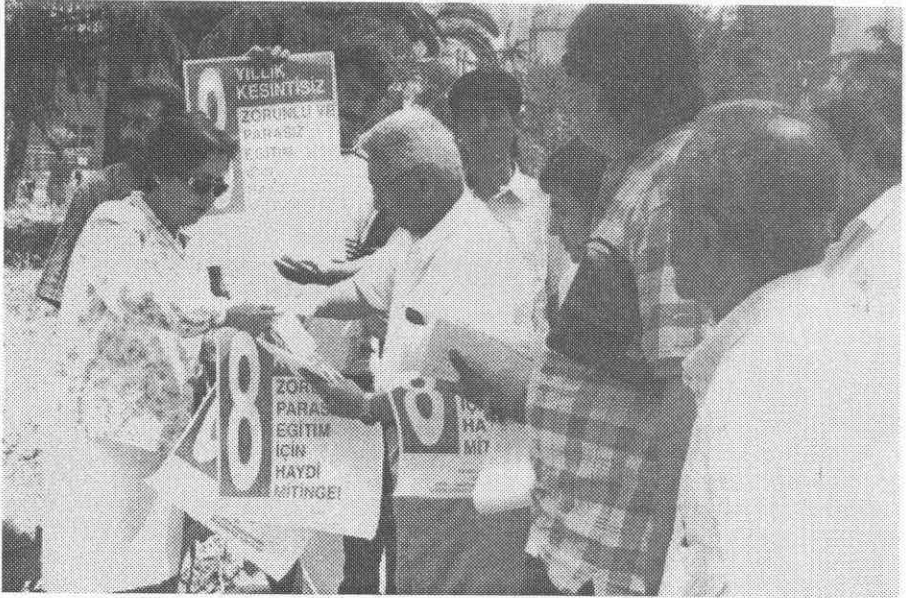
Bir şeyi daha belirtmek gerekiyor. Bu  alışma yukarıda belirtmeye çalıştığımız olumlulukların yanı sıra, ulusal birliğimize, Cumhuriyetin temel ilkelerine ve özellikle laikliğe yönelik saldırıların arttığı, irticanın hızla  rg tlendirildiği, demokrasi g  lerinin parçalanıp dağıtıldığı bir ortamda/süreçte yapıldı. Laik ve demokratik yaşamın gelişmesine bir damla katkı sağlayabilirse amacına ulaşmış olur. Bu da bizim için hedeflenen önemli bir hazzdır.

Komisyon Başkanı
Ecz. A.Kadir GEDİK

GİRİŞ

Herkesin her işi kendisi yapması mümkün olmadığından işbölümü dediğimiz toplumsal gerçeklik doğmuştur. Bu bir zorunluluktur. Herkesin aynı anda, aynı noktada birlikte olup karar vermesi ve uygulaması olanaksız olduğuna göre toplumsal düzen içi işler yine bireyler aracılığı

örgütlenmeler, sivil toplum örgütleri gibi yığın örgütlenmeler olduğu için genel anlamda devlet ile yığın örgütlenmeler çerçevesinde çalışmamızı yoğunlaştıracacağız; örgütlerin biçimi, anlayışı, mücadele ilkeleri hakkında, evrensel normlarından hareketle belirlemeler yapıp yığın

gıyla yürütülecektir. Bu anlamda toplumdaki doğal, evrimsel ve zorunlu işbölümü nedeniyle yönetme işlerini de toplumda bazı kişilere gördürmek gerekecektir. Bu işleri yürütecek olan görevliler görev noktasına nasıl, niçin, hangi ilkelerle getirilecektir? İşte burada örgütlenme, seçim, demokrasiden söz etmek gerekiyor. Konumuz mesleki

örgütleri (Sivil Toplum Örgütleri-Kitle Örgütleri) nasıl olmalıdır, meslek örgütleri bu örgütlerin neresindedir ya da neresinde olmalıdır, sorularının yanıtını arayacak, tarihsel süreci ve konuya ilişkin tanım ve kavramları sunacağız. Yukarıdaki yığın örgütleri tanımlamasının kapsamı içindeki örgütlenmeler iki grupta değerlendirilmiştir:

1. DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ

(Sivil Toplum Örgütleri)

Ağırlıklı özelliği gönüllülüğe dayanan hedefleri belli örgütlerdir. Bu tip örgütleri kitle örgütlerinden ayıran en önemli özellik siyasi (ekonomik-demokratik) karakterleri ve içeliklerinin olmasıdır.

Demokratik kitle örgütleri düzen içi örgütlerdir. Salt mesleki çıkarlar değil de ekonomik- demokratik haklar için mücadele veren insanların oluşturduğu bu örgütlenmeler baskı grubu olarak işlevseldir. Düzenleyici örgütlenme olma özelliğiyle düzenin demokratikleştirilmesinde baskı unsurudurlar.

Siyasi (demokratik) içerikleriyle ilerici örgütlenmelerdir ve bir biçimiyle parti tipi siyasi örgütlenmelerin en büyük destekleyicisidirler; yani düzenin direkt değiştirilmesini hedefleyen parti yapılarının programlarına düzenin de demokratikleştirilmesi çabalarıyla D.K.Ö.'ler destek olurlar, bu özellikleriyle tabanın (kitlelerinin) haklarını koruyarak toplumsal düzeyde de baskı grubu olma işlerini yerine getirirler.

DKO'nin düzeniçi örgütlenmeler olması özelliğinden dolayı parti örgütlenmelerinden ayrılmaktadır, bu örgütlenmelerle siyasi örgütlenmeler birbirine karıştırılmamalı, ayrıştırılmamalıdır, bir diğer deyişle birbirinden farklı

bu yapıları birbirine ikame etmemeliyiz.

Çünkü organize olan, asgari ve azami programı olan ve bu anlamla araçlarını belirlemiş bir profesyoneller kadrosu diyebileceğimiz biçimlerini kullanır; DKO'ler ise üyelerini ekonomik, demokratik çıkarlarını hedefleyerek mücadele veren yapılardır; heterojen yapıları nedeniyle farklı anlayışlarda oluşan insanların asgari birliktelikleri ekonomik-demokratik çıkarları olur.

TÜRKİYE ÖZGÜLÜNDE DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİ

Çok daha geniş bir çalışmayı gerektiren bir konu olmasına rağmen Türkiye'nin ekonomik politikasına bir göz attığımızda konumuz daha iyi anlaşılır.

Ülkemizde Burjuvazi tarihteki gelişimine ayak uyduran bir gelişme izleyememiştir. Yarım kalan bir demokratik devrim süreci nedeniyle ülkemizde burjuva anlamında bir demokratikleşmeye ulaşılamamıştır, bu da demokrasi dinamiklerinin olgunlaşmasını engellemiş hak arama ve yurttaşlık bilinci kültürünün gelişmesine engel olmuştur.

Bunun için de ülkede en küçük hak talepleri siyasi otoriteye baskılar ve engellerle susturulmuştur.

Dolayısıyla günümüzde en küçük bir hak talebi dahi siyasi içerikle dolu olmak durumundadır. Ekonomik taleplerin dahi siyasallaşması kaçınılmazdır. İşte bu noktada

ekonomik taleplerin siyasallaşma eğilimi ve ön koşulu kullanılarak kitleleri politik mücadelenin merkezine oturtmak gayreti ve çabası yeni olumsuzluklara denk düşer, buna fırsat verilmemelidir.

DKÖ'lerin mücadele anlayışını, kitle anlayışı ve çakiştiğı somuta denk düşecek amaçları belirler. DKÖ'ler en geniş kitlelerin katılımının sağlandığı, heterojen bir görünüme sahip yapılanmalardır. En geniş katılımdan kasıt; gerici ve totoliter olmayan unsurlardır, ortak payda demokrat olmaktır. Mücadelenin hattı en geniş anlamıyla demokrasi mücadelesi olurken ilkeleri toplumsal barışı her alanda hayata geçirmektedir.

kullanarak öneri ve inisiyatiflerini merkeze iletmesi, merkezin bu öneri ve inisiyatifler doğrultusunda tabana kararlarını iletmesidir. (Tabanın demokratikliği, merkezin inisiyatif) kabaca tanımladığımız bu ilkelerin en belirgin temel özellikleri:

ALENİLİK:

DKÖ'lerde demokrasinin oluşmasını ifade eder. Politika belirleme anlamında tartışmalar en geniş kitle önünde, geniş katılımlarla yapılmalıdır. Kitlelerin, **SÖZ, KARAR, YETKİ, İKTİDAR** sahibi olmasını bilince çıkartacak olan bu yaklaşımdır. Bu işleyiş kitlenin denetim hakkını doğururken, yönetim organları

DKÖ'LERDE İÇ İŞLEYİŞ İLKELERİ (DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK)

Demokratik merkezîyetçilik DKÖ'lerin iç işleyişlerinin temel politikalarıdır. Demokratik merkezîyetçilik: tabanın demokratik haklarını

nın denetlenmesi mekanizmasında pratiğini ifade eder.

AZINLIĞIN ÇOĞUNLUĞA TABİLİĞİ:

Demokratiklik; en geniş katılım haliyle kitlenin inisiyatif sahibi olması, belli bir tartışma süreci sonucun-

da ikna süreci esas olmasıdır. Bu yaklaşım DKÖ'leri hantallıktan kurtarır, DKÖ'leri içeriksiz tartışmaların yapıldığı yerler olmaktan çıkarır, inisiyatifli yerler durumuna getirir. Sonuçta tartışma ve ikna sürecinden sonra çoğunluğun kararı o birimin temel politikası olurken azınlığın söz hakkı saklı kalmaktadır. Azınlığın muhalefet etme hakkı her zaman korunmak zorundadır.

ELEŞTİRİ-ÖZELEŞTİRİ MEKANİZMASI:

DKÖ'lerin doğal ortamı, aslında kendiliğinden bir araya gelişidir. Bu doğal ortam aynı zamanda o örgütün birliğidir. Farklılığa denk düşen tartışma sürecinde taraf olunma sonucu azınlık ve çoğunluk durumu ortaya çıkar. Çoğunluk kararı

esas olmak üzere, azınlığın söz ve karar hakkı saklı kalınarak birliğin ifadesine denk düşecek sürecin belirlenen amaçlarının hayata aktarılmasıdır.

Eleştiri hakkının çalışmaktan doğan anlayışından hareketle eleştiri-özeleştir mekanizması tartışmasız yerleştirilmeli ve birliğin yaşadığı her an bununla sorgulanmalıdır. Azınlığın hakkının korunması amacıyla görevlerde gönüllülük esas alınmalıdır. Dar grupçuluk ve sektelizme olanak verilmemelidir.

DKÖ, üzerinde sayfalarca yazılan demokratik merkezîyetçiliğin işletilmesi için tek örgütlenme yerleridir. **DKÖ'ler birer demokrasi okuludur.**

2. KİTLE ÖRGÜTLERİ :

Yığın örgütleri diye de adlandırılan kitle örgütleri kabaca mesleki örgütlenmelerdir diyebiliriz. Kitle örgütleri düzeniçi örgütlenmelerdir. Kuruluşu itibarıyla çğunlukla anayasal kuruluşlardır, amaçları temsil ettikleri kitlenin çıkarlarını savunmak, bu anlamda çaba sarfetmektir. **Düzen içi taleplerini mesleki çıkar çerçevesiyle ele alır ve gündem ederler. Temel olarak siyasi karakterleri (Ekonomik-Demokratik Mücadele) olmayan örgütlerdir.** Kitle anlayışları sınırlıdır. Tamamen kendi üyelerinden oluşan örgütlenmelerdir. Bu nedenle kendi tabanının (üyelerinin) çıkarlarını düşünün ve bu çıkarlar etrafında oluşan örgütlenmelerdir. Bu karakterleriyle siyasi içeriği (Demokratik yapısı) olmayan bu örgütlenmelerin baskı usuru olma-

ları çok zor olmaktadır. Özellikle 82 Anayasası ile bu tür örgütlenmelerin önü iyice tıkanmış, anti-demokratik bir yığın engeller oluşturulmuş, en önemlisi de bu tür örgütlenmelerin diğer demokratik kuruluşlarla, sendikalarla, üniversite gençliğiyle, siyasi partilerle dayanışmasının tüm yolları kapatılmıştır. 12 Eylül sonrası, uzun bir süre egemen olan depolitizasyon çabalarından da bu yapılanmalar yoğunluklu paylarını almış ve örgüt-üye dayanışması ortadan kalkmıştır. Üyeler örgütün kapısını unutturmuşlardır.

Bu tür örgütlerde -para cezası olmasa- seçimleri yapabilecek çoğunlukları sağlamak bile olanaklı olamaz bir dönem yaşanmıştır. Ancak ülkenin gündeminin ısınması, demokratik-laik rejime ve onun savunucularına saldırılar arttıkça, rejim tehlikeye girince toplum üzerindeki ölü toprağını atmaya başladı,

demokratik mücadeleye ağırlığını koydu, çağdaş dünyada çokça örneklerini gördüğümüz kendi örgütlerini kurdu, varolan örgütlerini sahiplendi. Ülkemizde artık sivil toplum örgütleri, tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi devletin her kademesindeki işleyişe yön verme temel sorumluluğunu hissetmeye başladı; laikliğe sahip çıkma, 8 yıl eğitimle ilgili yoğun eylemlilikler, çağdaş yaşamın sağlanması için ülke çapındaki örgütlenmeler bu sorumlulukla ilgili çarpıcı örnekler olarak anılabilir.

Gücünü ve sorumluluğunu yeniden keşfeden sivil toplum ve onun mücadele alanı sivil toplum örgütleri 21. yüzyılın arefesinde kirlenmiş siyaset ve siyasetçilerden umudunu kesen insanlar içinde yeniden umut oluyor, moral oluyor, herkes kendini tanımlayabildiği örgütünde yeniden organize olmayı toplumun demokratikleşmesi için çabayı gönüllü mücadeleyi seçerken bu tür örgütlenmelerinde yenilenmesine, yeni anlayışları etkin olunmasını, çağdaş lider tanımlarını da gündeme getirdi.

Günümüz Türkiye'sinin fotoğrafının içerisinde ön plana çıkan Sivil Toplum Örgütlerinin yeni mücadele anlayışı içerisinde değerlendirmek gerekirse;

Sivil Toplum Örgütlerini iki ayrı grupta toplayabiliriz.

1. Kurumsallaşmış Sivil Toplum Örgütleri

2. Kurumsallaşmamış Sivil Toplum Örgütleri

Kurumsallaşmış sivil toplum örgütlerine Meslek Odaları, Sendikalar, Vakıflar ve Dernekleri örnek verilebilir.

Kurumsallaşmamış sivil toplum örgütleri ise **"SÜREKLİ AYDINLIK İÇİN BİR DAKİKA KARANLIK", "BARİŞ İÇİN BİR MİLYON İMZA", "SAVAŞA HAYIR", "NÜKLEER SANTRALLERE HAYIR"** gibi bir fikrin etrafında oluşturulan birlikteliklerdir. Bu tür birliktelikler süreç içinde kurumsallaşmaya gidebileceği gibi, düşünce ve eylemlilik aşamasında bırakılarak, sınırlı uygulamalarla sonuçlanabilir.

Türkiye'de sivil örgütlenme geleneği, hayır amacıyla kurulan vakıfları saymazsak 19. yüzyılda başlar. Toplumsal ve siyasal kriz dönemleri sonrasında sivil örgütlerin hem sayısında hem de etkinliklerinde artış görülür.

İlk sivil dernekler 1850'lere uzanmaktadır. 1908'de meşrutiyetle birlikte sivil örgütlenmede büyük bir yoğunlaşmaya tanık olmaktadır. Ancak 1913'te kurulan son ittifak ve terakki hükümetinin baskıcı yönetimine kadar bu durum sürmüştür. Daha sonra 1918-1925 döneminde hem İstanbul hem de Anadolu'da yeniden bir tırmanış yaşanıyor. Bu tırmanış 1925'deki Tahrir-i Sükun Yasasıyla sona eriyor.

Tek parti döneminin en tipik ve başarılı "devletli" Sivil Toplum Örgütü Halkevleridir. döneme damgasını vuran bir kuruluş olan Halkevleri 1932'de Türk Ocaklarının yerine 14 yerleşim merkezinde aynı zamanda okul dışındaki geniş kitleyi eğitmek ve Atatürk ilkelerini hayata geçirmek amacıyla kurulmuştur. Özellikle bu örneği vermemizin nedeni o dönemlerde sivil örgütlülüğün devlet kontrolü altında olduğunu belirtmek ve "sivil örgütlenme yapılacaksa onu da ben yaparım!" mantığını vurgulamak içindir.

1960'lardan sonra sivil örgütlülük hızla yaygınlaşır. 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahaleleriyle sivil örgütlenme yine darbeler alır.

12 Eylül askeri darbesinin mantığının egemen olduğu her türlü örgütlülüğü ortadan kaldıran sürece sonradan bu gün ise Türkiye'de sivil örgütlenme kabuk değiştiriyor, öncelikle devletin egemenlik alanından kopmaya çalışıyor, "Ortak Ses, Ortak Hareket" sloganlarını her alanda hayata geçirmeye çalışıyor. Dünyadaki sivil topluma her alanda entegre oluyor. Sivil toplum örgütlerinde düne bakıldığında tek seslilik hakimdi, günümüzde ise çok seslilik ağırlık kazanıyor; yerel hareketler ve yurttaş girişimleri giderek hızlanıyor. Verilere göre 1436 etkin sivil örgüt yapılanması var. bu örgütlerde gönüllü çalışan, projeler sunan, sorumluluk duyan 126386 kişi bir şeyler ortaya koymaya çalışıyor. sonuçta da tek tek hareketin etkinlik açısından zayıf kaldığını gören 194 sivil örgüt birlikte hareket ederek **Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları Birliğini** oluşturdular ve etkinliklerini sürdürüyorlar.

Çağdaş demokratik ülkelerde, sivil toplum örgütleri önemli kuruluşlardır. Yurttaşların seçme ve seçilme gibi yurttaşlık görevlerinden sonra katılımcı demokratik görevleri sivil örgütlemeler bünyesinde devam eder.

Seçilmiş parlamentonun; hükümet kurmak, iktidar olmak veya muhalefette kalmak gibi partilerin sayısal verilerine dayalı işlevleri vardır. Sivil Toplum Örgütleri ise; devletin ulaşamadığı konulara müdahaleci olarak ya da devlete rağmen toplumun yapılanmasında gereksinimlerin belirlenmesi durumunda, etkin

katılımlarla ve yaptırımlarla görev üstlenirler.

Ülkemizde çok önemli eksikliklerden birisi de -devlet yapılanmasından ya da anti-demokratik yasalardan kaynaklanan- kapsamlı, kitle ile çok yoğun bağları olan, etkin bilimselliğe dayalı sivil toplum örgütlerine sahip olmayışımızdır.

Toplum olarak, kurumsallaşmış sivil toplum örgütlerinin anlamını, kavramını ve işlevlerini yeterince algılamış değiliz. Batıdan görerek aldığımız, yapılandırdığımız kurumlara şeklen sahip olmak, yeterli olmamaktadır. Bu tür kurumlara taban oluştururak, dinamizm kazandırmak önemlidir. Ülkemizdeki sivil toplum örgütlerinin hedeflenen performansı yeterince gösterememesinin nedenlerini sıkça kesintiye uğrayan bir demokrasi ile iç içe yaşamak geleneğimizden kaynaklanan suskun ve sorgulamayan bir toplum oluşumuzda aramak gerekir. Bunun doğal sonucu olarak derneklerden partilere her örgütte liderlik erkinin hegemonyasından bahsetmek durumundayız.

Dolayısıyla günümüzde tanımlanmaya çalışılan Lider tipinden de bahsetmeliyiz. Ülkemizde bugün liderlik sorunu adeta kriz boyutunda. Koltuğundan güç alan liderler enflasyonu var, halbuki asıl gereksinim koltuğuna güç veren liderlerdir. Liderlik bir özellik, bir meslek olarak değil bir pozisyon olarak algılandığı için, koltuk bir fetiş halini alıyor. Koltuk uğruna kitlelerin sorunlarına sırt çevirmenin, kulak tıkamanın da ardında bu yatıyor.

Ülkemizde liderler yaşamımızın her alanında kendilerini hissettiriyorlar, hep onlara bağlı kaldık, hep onların dediği oldu. Sınıftaki

mümesil, takımdaki kaptan, dernekteki başkan, partideki genel başkan, hükümetteki başbakan... hepsi lider, hepsi en iyiyi ben biliyorum diyorlar... hepsi benim dediğim olacak diyorlar... hepsi benim hazırladığım liste kazanacak diyorlar... hepsi , benim önerdiğim kişi yönetici olacak, milletvekili olacak diyorlar.

Halbuki gerçek liderlik, ülkeyi, örgütü, beraber olduğu yığınları olduğundan olması gerekene götürrebilmek olarak tanımlanıyor. Bu tanıma uyan lider özlemi yalnız bizim toplumun değil, tüm ulusların özlemi durumundadır.

Dönüşüm çağındaki dünya da ve bizde gereksinim duyulan lider tipi, misyoner yöneticileri bulup çıkaran ve bunlarla çalışan bir vizyoner, yarını görebilen ve bugünden yaşayan proje sahibi, çevresine güven veren, dinleyen, yaratan, inandırıcı, so-

run değil çözüm üreten, her sıkıştığımızda yanımızda bulabileceğimiz gerçek önderlerdir.Az önce tanımladığımız liderlerle yola devam eden Türkiye, atları arkaya koşulmuş araba görünümünde. Arabayı iki binli yıllara taşımakla yükümlü liderler, at gözlüğü sendromu ve eylemsizlik yüzünden toplumdaki dinamizmin önünü tıkıyor, kendilerini gerekli ve sürekli kılacak mekanizmaları yaratıyorlar.

Günümüzde liderlik **"bizden"** dediği adamını yücelten, **"bilen"** adamı eleyen bir yapıda var olabiliyor. Tersane işçiliğinden cumhurbaşkanlığı'na oradan da yeniden tersane işçiliğine geçen Valesa örneğindeki sistem esnekliğine sahip değiliz. Başarısız lideri eleyen, başarılı insanı lider yapan sistemi ve geleneği yaratmak zorundayız.

SEÇİM VE DEMOKRASİ

Temel Kavramlar

1. DEVLET

Erkin kullanılması nasıl onun özünü oluştursa elde edilmesi de onun biçimini belirleyicidir. Burada öz ve biçim birbirinden ayrılmaz. Birincisi diğeri kadar vazgeçilmez ve önemlidir.

Tek başına devlet yapısını oluşturan ve niteliğini belirleyen seçme işi tarihsel gelişim içinde çeşitli görünüm almıştır. Seçme yöntemleri yer ve zaman düzeyinde çeşitlilik gösteren yapılarıyla çeşitli demokrasi denemelerini ve demokratik devlet yapılanmalarını ortaya çıkarmıştır.

Demokrasi ve seçimin ayrılmaz birlikteliği sözkonusudur, daha doğrusu **seçim demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur.**

Toplumların yönetiminde yığınların, halkın, üyelerin işe karışması ve belirleyici olmasına demokrasi denince, bireylerin işe karışmasının ve istencini belirlemesinin en etkili yolu seçim olmaktadır.

Örgütlenmenin tarihsel evrimi sürecini ve gelişmesini yönetenler ve yönetilenler bağlamında ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Yönetenler, üretim araçlarını ve artık ürünü elde tutmak, yönetilenleri çalıştırmak, onların işgücünü, enerjisini üretme sokarak üretirmek, bu suretle üretim artışını sağlayarak kendi refahını artırmak ve güçlenmek için ellerindeki toplumsal baskı araçları olan devlet aygıtını (mekanizmasını) yönetilenleri sürekli yönetim baskısı altında tutabilecek şekilde geliştirmeye uğraşmışlardır. Yasamada, yargıda, yönetimde, sivil, asker, devlet aygıtının gelişmesinde, kullanılan yeni yöntemlerle sürekli yenilik, yeterlilik ve

yetkinliğe ulaşmaya çalışmışlardır. Günümüzün çağdaş, demokratik devletlerinde ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve yönetsel örgütler öylesine gelişkindir ki yeniden geliştirmek için büyük çabalar gerekir.

Yöneticiler ise egemenlere (yönetenlere) karşı sürekli hak mücadelesi vermiş kölelikten, tebalığa, tebalıktan, vatan-daşlığa yönelmiştir. Son iki yüzyıl vatan-daşlık haklarının geliştirilmesi için verilen kanlı mücadelelerin tarihidir. Egemen sınıfı dayatılıp kabul ettirilen bu haklar devlet örgütünün bunları sağlayabilecek şekilde yeniden örgütlenip geliştirilmesini zorunlu kılarken, yurttaşlar da bu kazanımları koruyabilmek için devlet örgütünden ayrı bir yığın örgütlenme yöntemleri geliştirerek ve kendini, kendi haklarını korumak üzere biriktelik ve dayanışma örgütlerini yaratmışlardır. Çağımızın gelişmiş devletlerinde devlet örgütü ile yurttaş örgütleri arasında çatışma ve uzlaşma, yönetimin demokratik yapısını belirlemektedir.

Yönetim aygıtını elinde tutanlar ile yönetilenler arasındaki ilişkilerin tarihsel yapısı içinde değerlendirilmesinden yönetsel bağlamda çıkarabileceğimiz bazı sonuçlar vardır.

Yönetenlerin devlet aygıtını ele geçiş biçimi değişik olmakla birlikte, zamanımıza kadar sıkça görülen, yığınların, halkların oyuna başvurmadan yönetim aygıtının yönetenlerin eline geçtiğidir. Bazı kent devletlerinde, özellikle İyon kentlerinde ve Roma'da bazı Arap kentlerinde, Türk kabilelerinde seçimle yöneticilerin belirlendiği olmuştur.

Roma'da imparatorluğa geçişten sonra uzun süre dünyada seçimle işbaşına gelen yönetime rastlanmaz. Magna

Carta ile İngiltere'de uç verirken ABD'de ve arkasından Fransız devrimi ile tekrar demokrasi çağına girilir. **Çağdaş nitelikli devletlerde seçim yöneticiyi belirleme de tek yoldur.** Devleti tanımlamak demek, yönetici, yönetilen ilişkisini tanımlamak demektir. Yönetilenler çağımızda, köle tebadan geçerek yurttaş olmuştur. Yurttaşların görelisi olarak evrensel, vazgeçilmez hakları vardır.

Beslenme, barınma, giyinme, eğitime, sağlıklı bir çevrede sağlıklı yaşama, çalışma, konuşma, yazma, çizme, toplanma, yönetime gelebilme hakları vardır. Yurttaşların can ve mal güvenlikleri, yaşam güverci, örgütlenme, iş sahibi olma, emeğini özgürce satma, emeğinin karşılığını alma hakkı vardır. Haberleşme, gezme, yerleşme, din ve vicdan, düşünme ve kanaat özgürlüğü vardır. mülkiyet hakkı, aş, eş, iş seçme hakkı vardır. Anayasalar bu temel hakları düzenlemiştir.

Kısaca tarihsel geçmişini ve yapısını incelediğimiz zaman devletin kökeni konusunda başlıca iki görüş çarpışmaktadır.

1. Burjuva Görüş: Bu görüşe göre her toplumun bir düzene gereksinmesi vardır. toplum bireyleri arasında anlaşmazlık çıktığında da yalnız bir kişi, bir "hakem" bu anlaşmazlığı çözmelidir. Genel yarar bunu gerektirir.

DEVLET'tir bu düzen koyucu ve anlaşmazlıkları çözecek yansız yapı. Böylece devlet, toplumda güvenliği sağlayan bir araç ve hangi sınıftan olursa olsun bireyler arasındaki uyumsuzlukları çözecek yapıda bir kişi, hakemdir. "genel yarar"ın temsilcisidir de. Hegel'e göre "Ahlak Düşüncesi"nin giderek "Akıl"ın bir verisidir, devlet. (1)

Burjuva görüşünün tamamında vurgulanan sosyal grubun uyumlu birliğidir. Devlet herkesindir ve kolektif gereksinme ve çıkarların tatmini için örgütlenmiş olup,

kendisine de kolektif itaati sağlar. Devlet toplumsal birlik merkezi olarak belirir. (2)

2. Sosyalist Görüş : Devletin kökeni, sınıflararası çelişkiler ve uzlaşmaz karışıklıklar, zıtlıklardır. Devlet, burjuva ideologların ileri sürdükleri gibi toplumun dışında ve üstünde değildir. Toplumsal ve tarihsel gerçekliktir. Sınıflı toplumlarla aynı zamanda doğmuştur ve sınıflı toplumların ortadan kalkmasıyla da kaybolacaktır. (3)

Devlet insanların toplum yaşamında başvurdıkları bir örgütlenme biçimidir. Bir toplumda örgütü, devletinkinden daha geniş, daha yaygın ve kapsayıcı başka bir sosyal kurum yoktur. Bu kurum içinde çok ileriye varırlmış bir iş bölümü vardır. Daha önemlisi bu örgütün elinde üstün bir yaptırma gücü, bir zorlama olanağı vardır (Polis, Jandarma, Ordu, hapishane). Devlet bunların örgütlenmesinden oluşmuş bir "Baskı Aracı"dır.

Devletin ne olduğu iki yüzyılı aşkın bir zamandan beri çeşitli vesilelerle ortaya konmuş ve en küçük olaylar bile bu tanımları ve bilgileri doğrularken devletin toplum ve sınıflar üstü bir hakem gibi gösterilmek istenilmesi çabaları sürüp gitmektedir. Devlet, toplumu yönetme organı olarak algılanırsa siyaset (politika-siyasa) da devlet yönetimini ele geçirme elde tutma ve devleti yönetmede işlenen yöntem olarak tanımlanabilir. **Başka bir deyişle, devleti elde tutma ve devlet örgütü aracılığıyla toplumu yönetme ve yönlendirme işidir siyaset.**

(1) S. Tanilli - Devlet ve Demokrasi İstanbul 1982 s.39

(2) E. Teziç - Anayasa Hukuku İstanbul 1986 s.109

(3) S. Tanilli - A.g. e. s. 3

2. SİYASAL ERK (SİYASAL İKTİDAR)

Türkçe karşılığı erk olan bu Arapça sözcük güç ifade eder. Sözcüğün anlatmak istediği güç insana ilişkin daha doğrusu insan ilişkilerine ilişkin güçtür.

Erk (iktidar) kişinin ya da toplumsal bir organın emretme, yapabilme, yaptırabilme gücü demektir. Başka bir deyişle toplumsal örgütlenme içinde pramidin üst basamağında olan, alt basamakları kendi iradesi doğrultusunda yönetme, yönlendirme, denetlem ve davrandırabilme, kendi kendine davranabilme, yapabilme ve başkalarına emretme, yaptırabilme gücüdür.

İnsan toplumsal bir varlıktır. Toplumsal yapı içinde ilişkileri birtakım örgütlenmeleri doğurur. Bu örgütlenmelerin kişi ömrü ile sınırlı olmayan sürekliliği vardır. (Aile, Parti, Dernek, Sendika, Kooperatif, Şirket vb.) Bu örgütlenmeler içinde bir iktidar yapısı ve iktidar ilişkisi ortaya çıkar ve genellikle piramidal bir yapı gösterir. Piramidin üst basamakları yönetenleri, alt basamakları ise yönetilenleri içerir.

Alt ve üst basamaklar arasında emre ve itaate dayalı bir ilişki ortaya çıkar. Bu iktidar ilişkisidir. Bütün toplumsal örgütlenmelerde var olan bu iktidar ilişkisine toplumsal iktidar denir. Toplumsal iktidarın yalnız ve global toplumda yani devlette görülen özel biçimi siyasi iktidar diye nitelendirilmektedir.

Her bağlamda iktidar ya da

daha doğru bir deyişle iktidar ilişkisi emretme ve itaate dayanmaktadır. Emir ve itaat ilişkisine dayanan iktidar, toplumdaki bütün gruplarda vardır ve bunların varlıklarını sürdürebilmesi bakımından gereklidir. Siyasal iktidar bu global toplumun geleceğine ilişkin olarak egemence karar verebilme olanağı ve hakkıdır da.

Siyasal iktidar denildiğinde yönetme gücünü elinde tutanlar yani yönetenler kişi, organ ve kurumlar bütünüdür. Karakteristik gücü anlaşılır.

Siyasal erk, ilkel ya da çağdaş, otoriter ya da demokratik tarihsel süreç içinde görülen tüm toplumlarda örgütlenmenin en tepesi noktasını elde etmiş olan şef, senyör, kral, site yöneticisi, komutan, imparator, haham, meclis, hükümet, başkan adını taşıyan yöneticilerin, devlet-örgüt yönetimindeki gücünü anlatmak için kullanılmıştır.

Polis devleti, kanun devleti anlayışından geçilerek çağdaş demokrasilere gelinmiştir. çağdaş demokrasiler halkın seçimle kendini yönetmesi ilkesi yanında hukuka bağlı yönetim ilkesine de uygun olarak yönetilen, yönetim biçimidir. Yani;

Çağdaş Demokrasi = Seçim + Hukuktur

Bir iktidar ona itaat edilmesi konusunda bir anlaşma (Consensus) varsa meşrudur. **Meşru olmayan bir iktidar, iktidar olmaktan çıkar, kaba güçten başka bir şey ifade etmez.** Bu taktirde ken-

disine boyun eğilmesini sağlayabildiği sürece varlığını koruyabilir. (4)

Günümüz demokratik toplumlarında meşruluk dayanağını seçim yoluyla bulmaktadır. Halkın iradesi(istenci) dediğimiz genel iradenin (istenci) gerek doğrudan, gerekse temsili demokrasilerde ortaya çıkarılmasının yolu oylamadır.

Başka bir deyişle, genel istem tek tek bireylerin istemlerini belirlemeleriyle ortaya çıkar. Bu oylama işi doğrudan demokrasilerde toplumun genel işlerine ilişkin her konuda yapılırken, temsili demokrasilerde temsilcileri seçme işi için yapılmaktadır.

Günümüz toplumlarındaki örgütlenmelerde uygulanan demokratik sistem temsili demokrasidir ve günümüzde temsilcilerin seçilmesine ilişkin tüm işlemler bütününe seçim, bu işin yapılması için ku-

ruhan düzeneğe seçim sistemi denmektedir.

Ülkemizde bugün tüm örgütlenmelerde ve genel seçimlerde sık sık gündem edilen de seçim sistemleridir. **Örneğin mesleki örgütlenmemiz TEB temsiliyeti de temsili demokrasidir. Kimilerine göre bugünkü TEB temsiliyeti bu yapıya uygun değildir. Temsiliyetin tam anlamıyla gerçekleşmesi durumu diğer mesleki örgütlenmelerde de vardır. İstanbul, Ankara, İzmir Eczacı Odalarının eczacı sayısını topladığımızda Türkiye'deki eczacıların % 60'ını oluşturuyorlar ve bu durum merkezi yapıya yansımamaktadır. (5)**

(4) E.Teziç- A.g.ö. s. 83

(5) M. Domaç - TEB Başkanı, Diyarbakır Eczacı Odası
Bülteni: 1996 s. 9

3. DEMOKRASİ

Demokrasi, en kısa tanımıyla "Halkın İktidarı" demektir. Yunanca kökenli bir sözcüktür. Eski Yunanlılar, çağdaşları doğu despotluklarına karşı kendi yönetimine bu adı vermişler, onlara göre demokrasi olabilmesi için "yasaların herkes için aynı olması (isonamia) site işlerine katılmakta (isegoria) siyasal iktidara katılmakta (isokratia) eşitlik olması gerekiyordu".(6)

Meydan Larousse'de şu tanımlar var;

1. Halkın kendi kendini yönetmesi.

2. Bir yönetim düzeninde halk iradesinin ağır basması veya yönetimin halk tarafından denetlenmesi.

Demokrasi ile ilgili şu tanımları da vermek mümkün;

Demokrasi, yöneticilerin dürüst ve serbest seçim yoluyla, yönetilenler tarafından seçildiği rejimdir. (Maurice Duverger-Siyasal Partiler)

Demokrasi, kamusal görevlerin her an, her yerde ve her bağlamda tartışılabilirdiği, laik, yani us ve bilimin egemen olduğu, halkın kurumsal işlere katılabilmek, siyasal erki etkileyebilmek, hak elde etmek ve haklarını korumak için özgürce örgütlenebildiği, düşüncelerini özgürce açıklayabildiği ve örgütlenip ya da tek başına düşüncelerini yaşama geçirebildiği, saydam bir yönetim biçimidir. Gelişmelerden yanadır ve ilerlemeye açıktır.

Demokrasinin toplumsal yaşamda dört biçimde uygulandığı görülmüştür.

1. DOĞRUDAN DEMOKRASİ : Kanan gücüne ilişkin kararların bizzat halk tarafından alınmasını ifade eder. Bu sis-

temde temsil ve bir yasama meclisi yoktur, seçme hakkı olan tüm yurttaşların arasında tam bir eşitlik vardır ve bu eşitlik tam olarak gerçekleşmektedir. Eski çağda Atina ve Isparta'da, günümüzde bazı İsviçre kantonlarında bu biçime rastlanmaktadır.

2. TEMSİLİ DEMOKRASİ : Yurttaşların siyasal haklarını ve doğrudan doğruya değil de, kendi seçtikleri ve kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler aracılığıyla kullandıkları yönetim şeklidir. Klasik teoriye göre, temsili demokrasi egemenliğin sahibi olan milletin, bunun kullanımlarını kendisini temsil eden organlara devrettiği bir yönetim biçimidir. 19. ve 20. yüzyıldaki gelişmelerle demokratik kurumların temsili, sisteme yerleştirilmesi ile sistem giderek demokratikleşmiş ve bugünkü batıda görülen burjuva demokrasileri ortaya çıkmıştır. Seçmenlerin örgütlenme ve aktiviteleri, sistemi, demokratik kurumları da içine alan yarı temsili bir sistem haline dönüşmüştür.

3. LIBERAL DEMOKRASİ (Anayasal Demokrasiler) : Azınlıkta kalanların kişi ve kamu haklarını güvence altına alabilmek için çoğunluk iktidarının anayasa ile kısıtlanarak uygulandığı yönetim şeklidir.

4. HALK DEMOKRASİLERİ (Totaliter Demokrasiler) : SSCB örnek alınarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan demokratik cumhuriyetlere verilen ad.

5. KATILIMCI DEMOKRASİ : Çağdaş demokrasi anlayışıdır.

(6) S.Tanilli- Devlet ve Demokrasi
İstanbul 1982 S.19

4. TEMSİL

Temsil Arapça "Misal"dan türemiş bir sözcüktür. Örnek alan elemanla, örnek alınan kümenin ilişkilerini örnekleme olgusunu anlatan bir terimdir. "Temsili" yani örnek alınan eleman, örneği alınan kümenin ortak özelliklerini kendisinde toplar ve yansıtır. Kümenin simgesidir, bir bakıma.

Temsil, hak ve yetkilerin kullanılması ve korunmasına ilişki istencin, asıl sahibi tarafından, yerine geçecek bir başka süjeye bırakılmasıdır. İstenc, gerçek sahibi yerine bir başka öznenin kişiliğinde tezahür edecektir.

Toplumsal, siyasal ve hukuksal olaylarda temsilciler kendilerine vekalet verilen, onların yerine davranabilen, hareket edebilenlerdir. Temsilin, hukuksal temsil ve siyasal temsil biçiminde 2 görünümü vardır.

Siyasal temsil, kurumsal bir göreve ilişkindir. Başka bir deyişle, global toplumda kamu görevlilerinin yapılması amacıyla topluluk üyelerinin istenci ile belirlenir.

Temsil, yönetilenlerin artmasıyla ve yaşanan ülkenin genişlemesiyle birlikte toplumun toplanıp karar almalarının olanaksız olduğu zaman zorunlu duruma gelmiştir.

Duguit'e göre, temsil edilenlerle edenler arasındaki ilişki, iş bölümü ve dayanışmadan kaynaklanmaktadır.

Siyasal temsil, siyasal erke sahip devlet örgütlenmesinde söz konusudur. Egemenliğin kullanımı

hakkının, kullanılmasının yöntemlerinden birisidir, demokrasi le yönetilen devletlerde görülür.

Bugün, başta temsili rejim kurucuları olan Fransa ve İngiltere olmak üzere, çağdaş Batı Demokratilerinin amacı, yalnızca yönetici bir çoğunluğu sağlamak değil, aynı zamanda her alanda toplum içindeki çeşitli çıkarların da temsilini gerçekleştirmektir.

Temsilin belirleyicisi, topluluk üyelerinden seçme ve seçilme hakkı bulunanlardır. Temsilci seçimi işi seçim olayıdır. Topluluk üyeleri karışlarında temsilci olmak üzere aday olan seçenekleri değerlendirir.

Azınlık oylar temsilci çıkarmakla birlikte çoğunluğun oyları ile seçilen temsilci azınlığı da temsil eder. Azınlık istenci dışında bir temsilci edinmiş olur. Bu nedenle her örgütlenmede iktidarla beraber bir muhalefet hep olmuştur, olacaktır.

Sonuç olarak; kısaca siyasal temsilin özünde seçme ve seçme olayları vardır. Temsilciden eylem ve kararlarının hesaplarını ancak yeni bir seçimde seçmen sorabilir. Seçerek ödüllendirilir, güven sarsılırsa, seçmen onu seçmeyerek güvensizlik eğilimi gösterir.

5. SEÇİM

Seçim genellikle toplu bir istencin (iradenin) birden çok seçenek (aday) arasında bir yeğlemede bulunmasıdır. Bazı durumlarda yetkili bir kişinin seçenekler arasından bir yeğleme yapmasına da seçim denir. Seçimin çeşitli uygulama alanları vardır. Milletvekili, İl Genel Meclisi, Belediye ve Köy organlarının seçimi gibi; dernekler ve sendikaların, meslek odalarının, siyasi partilerin görevlilerini belirleyecek seçimler vardır. Seçim yoluyla görev alanların bazıları kamu görevlisi bazıları da şirket, dernek vb. özel hukuka bağlı kuruluşların yöneticileri durumundadır.

Çağdaş demokrasilerde de görevlilerin seçim işi seçim sistemiyle yurttaşlara bırakılmıştır.

Seçim demokrasinin vazgeçilmez ögesidir. Her seçim olgusu ile demokrasi ilişkisi olmayabilir, fakat her demokratik yönetimin seçimle kopmaz ilişkisi vardır. Siyasal katkılar ancak seçim yoluyla olabilmektedir.

Seçmek, yönetim bilim dilinde, belli bir iş ya da yere bir kaç aday arasından, yetenekleri ve güdülenmeleri ile bu iş veya yerin gerektirdiklerine en uygun olanı ya da sayılanı seçme işidir.

Seçilmek işi edilgendir. Yönetim bilim dilinde bir iş ya da yer için aday olarak, yetenekleri ve güdülenmeleri bu iş veya yerin gerektirdiklerine en uygun olan ya da sayılan olarak seçen tarafından kabul gören ve seçmen oylarınca o iş ve yer için görevlendirilme işidir.

Seçilene karşı seçmenin, yönetime karşı yönetimin siyasal ve yönetsel olaylarda etkinliğini arttırması siyasal katılımı arttırırken tersi katılımı düşürür. Bu anlamda siyasal katılım; toplumsal düzenin kuruluş yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin çabaların eylemci olarak içinde bulunmaktadır.

6. YÖNETİM

Yönetim; güçlerin, yani özne ve nesnenin (subj ve objenin) aynı amaca yöneltmesi olayıdır. Olgunun içinde düzenleme, yönlendirme, gütm ve eşgüdüm ile denetleme ve zorlama eylemleri vardır.

Çağdaş çoğunluk demokratik yöntemlerin özü yönetenlerin yönetilenler tarafından demokratik kuralara uygun biçimde seçilmesi yanında, yöneticilerin oluşturdukları çeşitli baskı gruplarının değişik yöntemlerle yönetimi etkilemesi ve yönetenlerin alacakları kararlar ve uygulamalarını yönetilenlerin istenci doğrultusunda değişikliğe uğratabilmesidir.

Yönetenle yönetilenler arasındaki kurucu ilişki seçimlerdir. Seçimler aracılığıyla yönetilenler yalnızca yönetime katılmakla kalmayıp, aynı zamanda devlet erklerinin kuruluşuna ilişkin istenci de ortaya koyar. Temsilciler gerçekten toplumun (kitlenin) ve onun istencinin temsilcileri niteliğinde ise yönetilenler yöneten düzeyine çıkmış ve katılım sağlanmıştır.

Kurum niteliği olmamakla beraber yönetilenlerin yönetenleri etkileyebildiği başka yollar da vardır. Basın-yayın, yazma, çizme yoluyla düşünce üretme, öneri, eleştiri, yergi etkinlikleri, toplantı, gösteri, grev, direnme, dilekçe vb. yolları sayabiliriz. Bunlardan bazıları etkin bir biçimde kullanılarak yönetenler yönetilenlerin istenci doğrultusunda kararlar almaya zorlanmış, yönetilenler yeni haklar kazanmış ya da hak-

larını koruyabilmişlerdir. Çoğulcu topluma yönetilenlerin dayatmasıyla geldiği sır değildir.

Çoğulcu toplumun başta gelen özelliği, toplumda değişik düşüncelerin varlığını, yaşama hakkını tanımasıdır. Hiçbir düşünce- nin ayrıcalığı yoktur. Başka bir deyişle her düşünce özgürdür. Düşünceleri yararlı-zararlı, ılımlı-aşırı, meşru-gayr'ı meşru diye ayırmak yanlıştır. Çünkü ayrımları sağlıklı olmadan belirlenmeye yarayan bir ölçüt yoktur. Bu nedenle hiçbir düşüncenin içeriğine sınır getirilemez. Yine bu nedenle **"düşünce suçu"** diye bir şey kabul edilemez.

Düşünce özgürlüğü bir iç alem özgürlüğü değildir. (7). Özgürce düşünülen, özgürce açıklanabilmelidir. Açıklanamayan düşünce, düşünce değildir. Düşünülen bir başkası tarafından öğrenildiğinde anlam kazanır. Düşünce özgürce başkalarına anlatılabilmelidir. Anlatılmayan ve örgütlenmeyen bir düşünce toplumun işine yaramaz. Kısacası, özgürce düşünme, düşünceyi açıklama, propagandasını yapma ve örgütlenme, bu yolla serbest bir kamu oyu düzeni kurma, bütün seçeneklerin tartışılmasını sağlamak ve en geniş anlamda yönetime katılmayı gerçekleştirmektir. Çoğulcu toplum, bu toplumsal yapının üst yapısı yani yönetim örgütlenmesine de "çoğulcu demokrasi" ya da "çoğulcu demokratik düzen" denmektedir.

(7) S. Tanilli, A.g.e. S. 32

SEÇME HAKKININ GELİŞİMİ

Seçimlerin çağımızdaki uygulamalara ulaşması, asırlarca süren bir evrim sonucu gerçekleşmiştir. Seçme hakkının demokratikleşmesinden, yani seçim ve oy yöntemlerinin genellik ve eşitlik gibi ilkelere ulaşmasından önce oy verme hakkına sahip olanlar oldukça dar ve sınırlı bir kesimdi. Daha sonra demokratik gelişmelerin gitgide yoğunluk kazanmasıyla oy verenlerin dar çevreleri genişlemiş ve ilke olarak tüm yurttaşlara oy hakkı tanınmıştır. Bu bakımdan gelişme sınırlı oylardan genel oya doğru kaymıştır. (8)

Seçme hakkının zümreden kitleye doğru gelişmesinde ise toplumların yapıları ile seçmenlerin hakları arasında, sıkı bağ vardır. (9)

Seçme hakkının demokratikleşmesi 20. yüzyıla kadar süren bir evrim geçirmiştir. Günümüzde sınırlı oy sisteminin artık pek bir önemi kalmamıştır. Bugünkü demokratik seçme hakkında söz edilebilmesi, bunun birtakım ilkelere uygun olmasına bağlıdır. Seçme hakkı genel, eşit, bireysel, gizli ve serbest olması ona demokratik niteliğini kazandırmaktadır. Buradan anlaşılan da kişileri doğuş, ırk, servet, cinsiyet ve öğrenim koşullarıyla oy verme hakkının dışında bırakılamayacağıdır.

SEÇME HAKKININ DEMOKRATİK İLKELERİ

Seçme hakkının demokratik ilkeleri aşağıdaki şekilde incelenebilir:

1. EŞİTLİK : Ekonomik ve sosyal durumu, zenginlik ve öğrenim derecesi ne olursa olsun herkesin oy sahibi olmasına eşit oy ilkesi denmektedir. (10)

2. GENELLİK : Ekonomik ve sosyal durumu, zenginlik ve öğrenim derecesi ne olursa olsun herkesin oy sahibi olmasına "genel oy ilkesi" denmektedir. (11)

3. BİREYSELLİK : Oy haklarının bireyselliği ilkesiyle anlatılmak istenen seçme hakkının kişiye bağlı olması ve bu hakkın bir başkası aracılığı ile kullanılmayacağıdır. Seçim hakkına sahip olanlar, bireylerdir.

4. GİZLİLİK : Gizlilik ilkesi de seçme hakkının en önemli unsurlarından birisidir. Seçimlerin gizli oy ilkesine göre yapılması ve seçmenin oyunu gizli olarak kullanması seçmen açısından güvenli bir ortam yaratmaktadır. Gizli oy seçme hakkını hiçbir etki ya da baskı altında kalmadan yalnız kendi duygu ve inançlarına göre kullanımı sağlamak amacıyla kabul edilmiş ve belirlenmiş bir ilkedir.

(8) S.Tanilli, Devlet ve Demokrasi- İstanbul 1981 S. 262

(9) T. Karamustafaoğlu - Seçim Hakkının Demokratik İlkeleri- Ankara 1970

(10) M. Soysal, Anayasaya Giriş - Ankara 1968 S: 61

(11) M. Soysal, Anayasaya Giriş- Ankara 1968 S: 61

7. SERBESTLİK :

Serbest oy her türlü siyasal ve ekonomik etki ve baskılardan uzak olarak oy verme anlamına gelir. Kime oy verecekleri konusunda hiç kimse seçmenler üzerinde baskı, korkutma ve yıldırma gibi eylemlerde bulunamaz ve oy

serbestliğini bozucu yasal olmayan yöntemlere başvuramaz. Bu kural demokratik bir yöntemin varlığı için çok önemli bir unsurdur.

TEMSİLİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bugünkü temsil sisteminin kaynakları orta çağdadır. Hristiyanlığın doğuşu ve gelişmesi ile "siyasi temsil" kavramı doğmuştur. Ortaçağda büyük imparatorlukların ortaya çıkmasıyla sınırlar genişlemiş, yurttaşların doğrudan devlet yönetimine katılmaları olanak kazanmıştır.

Ortaçağ Avrupa'sının federal toplum düzeninden insanların soylular, din adamları, köylüler ve serfler olarak sosyal, siyasal ve ekonomik katmanlara bölündüğü görülür. Bu tabakalar arasındaki ilişki özünde eşitlik unsuru bulunmayan feodal yasa ve kurallarla düzenlenmektedir.

Feodal toplumda servet ve bu servetin kaynağı olan toprağın sahibi olmak ekonomik ve siyasal gücün de sahibi olmak demektir. Belli büyüklükte toprak sahibi olmayanlar kamu görevlerine katılmamaktadırlar. Köylüler ve serfler, ayrıcalıklı durumda olan soylular ve sahiplerden hukuksal bakımdan aşağı durumdadırlar. Haklar ve özgürlükler kişilere değil, güçlü toplumsal sınıflara tanınmıştır. Kilise etkin durumdadır.

Daha sonra 14. yy.'ya doğru soy-

luların ve yüksek din adamlarının giderek artan gücünü frenlemek için, yeni yeni oluşan tacir sınıfının da daha önce oluşturdukları meclis katılımlarına vasatlık anlaşmasının hükümleri ve uygulamasına karar verildi. Burjuvalar, derbeyi ve din adamlarına oranla daha kalabalık olduklarından, ister istemez temsili sisteme başvurmak gerekiyordu. Her sınıfın temsilcilerinin kendi sınıflarının sözcülüğünü yapmaları karara bağlandı. Bu dönemin temsil anlayışı koruyucu bir vekalet biçiminde görülür.

Kralın gücü giderek artıp merkezi otorite olarak her şeye egemen olunca, seçilme ve seçilenlerin toplanması siyasal alandan bütünüyle silindi. Bazı ülkelerde de (Sicilya, İngiltere) giderek seçim ve parlamento çağdaş demokrasilerin kaynağı, Ortaçağ'dan itibaren siyasal temelin kesintisiz gelişiminin örneği oldu.

Batı'da siyasal temsilin ve kamu özgürlüklerinin tarihsel gelişiminde İngiltere'nin özel bir yeri vardır. İngilizler daha 13. yy.'ın başlarında (1215) o zamanki kralları Yurtsuz John'a zorla kabul ettirdikleri "Büyük Özgürlük Ferma-

nı (Magna Carta Liberatum)" ile kişi haklarının gerçekleşmesi yolunda ilk büyük adımı attılar.

Bireysel hak öğretisi 17. ve 18. yy.'larda başta İngiliz düşünürü Locke olmak üzere- düşünürlerce işlenmiş ve geliştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda yeniden gözden geçirilerek yer yer düzeltilecek olan bu öğreti, insanlık tarihinde bir çağı açmış ve batıdaki büyük devrimlerin tohumları olmuştur.

XVII. yy. İngiltere'si çağdaş anayasalı demokrasilerin gelişmesinde, gerek teorik gerekse pratik anlamlarda önemli rol oynadı.

Çağdaş anlamda ilk anayasa 1787 yılında Amerika'daki kolonilerin, İngiltere'den koparak, bağımsız bir devlet kurması ve kurulan federal devlet düzeninde bireysel temel hak ve özgürlüklerin yazılı kurallara bağlanmasıyla oluşturuldu.

Doğrudan doğruya düşünsel ilkelere yola çıkan, tüm insanlığa hitap eden özgürlükler bülteni, 18. yy.'ın sonlarında Amerika ve Fransız devriminin bildirileriyle ortaya çıkar. 12 Haziran 1776 tarihli Virginia Anayasası bu nitelikli ilk belgedir.

1776'dan başlayarak kabul edilen çeşitli Amerikan bildirilerinde, insanların doğuştan birtakım doğal hakları olduğu, bunların devletten önce var olduğu ve dolayısı ile devlet iktidarının bu haklarla sınırlanması gerektiği savunulur ve kişi güvenliği, özgürlüğü, toplanma özgürlüğü gibi klasik hak ve özgürlüklere yer verildi.

Çağdaş demokrasi evriminin ikinci noktası da Fransız Devrimi oldu. Toplumu etkileyen yeni dünya görüşü, insan hakları konusunu radikal ve yeni

bir açıdan değerlendiren aydınlanma felsefesi doğdu.

Fransız devriminin akla ilk gelen ve en önemli anlamı, 1789 tarihli Fransız "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"dir. 17 maddeden oluşan bu bildiri de, insanın "doğal, başkalarına devredilemez, zaman aşımına uğramaz kutsal" hakları olduğu ilan edilir ve özgürlük hakkı, mülkiyet hakkı, kişi güvenliği, düşünce, söz, yazı ve vicdan özgürlükleri gibi klasik hak ve özgürlükler sistematik bir ayırım yapılmaksızın sıralanır.

19. yy.'ın başlarından itibaren, insan hakları ilkeleri, ayrı bildiriler biçiminde olsun, doğrudan doğruya anayasa metinleri içinde olsun, başka unsurlarla da kabul ve ilan edilir.

Bugün demokratik Batı Toplumlari düşünce suçu tanımayan çoğulcu bir yapıya sahiptir. Çoğulculuk düşüncenin özgürce açıklanmasını, propagandasını, gösteri ve yürüyüşleri, siyasi iktidara talip olmayı, tarafsız, doğru ve özgürce haberleşmeyi, bilgi edinmeyi, siyasal genel katılımı, yönetilenlerin hak ve özgürlüklerini güvenceye alınmasını kişisel, eğitsel ve kitlesel hak mücadelelerini içerir.

İnsanın insan olmaktan kaynaklanan bireysel hak ve özgürlükleri, başka bir deyişle klasik hak ve özgürlükler gelişkin biçimde hukukun temel kuralları olarak düzenlenmiş, yalnız düzenlemekle kalmamış, kullanabilmeleri için gerekli her türlü ortam yaratılmaya çalışılmıştır. Başka bir deyişle batılı birey bu hak ve özgürlüklerini en iyi biçimde kullanabilir ve yaşayabilir hale gelmiştir. Özetle batılı toplumlarda, bireyin ekonomik, demokratik, siyasal ve kişisel hak ve özgürlüklerini en geniş bi-

çimde kullanabilmelerini güvence altına almak zorunda kalmıştır. Bugünkü batı devletleri artık hukuk devleti ve toplumsal (sosyal) devlettir.

Bizim anayasamızda da ifade bulunan hukuk devleti ve toplumsal sosyal devlet nedir?

Hukuk Devleti : Deyim, yönetilenlere hukuk güveni sağlayan devlet düzenini anlatır. Polis devleti denen, yönetilenlere güvence sağlamayan ve giderek zorbalığa dönüşen bir rejim anlayışının zıddını anlatır.

Hukuk devletinin gerekleri vardır. Bunlar temel hak ve özgürlüklerin güvencesi altında bulunması, yasaların genel olmalarının, evrensel hukuk kurallarına ve anayasaya uygun olmalarının ve yönetimin hukuka bağlılığının sağlanmasıdır.

Sosyal Devlet (Toplumsal Devlet)

Bireylerin toplumsal durumları ve gönençleri (refahı) ile ilgilenen onlara asgari bir gelişme ve yaşama düzeni sağlamayı ödev bilen diye tanımlanabilir. Yapılan, ulusal gelirin daha hakça paylaştırılmasıdır. Sosyal devlet, toplumsal sınıfların varlığını kabul eder ve anayasa yolu ile toplumsal sınıflar arasında dengeyi sağlayacak olan toplumsal adaletle ilişkin hukuksal ilkeler koyarak iktidara yol gösterir. Sosyal devlet anlayışına göre özgürlük, artık örnek değildir. Özgürlüğün gerçekleşmesi için gerekli maddi olanakların kişiye sağlanmasını ödev bilir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Laik ve özgür yaşam biçimini, hukusal bağlılığı özümsemiş, toplumsal eşitliğe yönelmiş "çoğulcu demokratik rejim"i tarihsel gelişim sürecinde "**demokrasi**" adına en yaraşır ve en gelişkin yönetim biçimi olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Buna karşın eksiksiz demokrasiye ulaşmak için kat edilecek çok uzun yol var daha. Tarihte kestirme yol yoktur. Eksiksiz demokrasiye ulaşmak için tarihsel gelişme çizgisine uygun toplumsal mücadeleyi kesintisiz sürdürmek ve uygun kurumları yaratıp olgunlaştırmak gerekecektir. **Her şey insanın gelişmesi ve mutluluğu içindir. Bu da insanla ilgili her konuda ilerleme, gelişme ve çağdaşlaşma ile sağlanabilecektir.** Türkiye Cumhuriyeti'nin de temel ve genel amacı, ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal bağlamda çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, halkını ve bireylerini çağdaş değerlerle donatmak, onlara iyi bir yaşam düzeyi sağlamak, düşünsel ve bedensel olarak gelişkin, sağlıklı ve mutlu olmalarını, geleceğe güvenle bakmalarını ve her bağlamda özgür ve eşit olmalarını sağlamaktır ya da böyle olmalıdır. **Tüm toplumsal tabakaların, bireylerin ve sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik örgütlenmelerin özgürce politik yaşama girebilmeleri ve yeğledikleri siyasal yapıların ve adayları destekleyebilmelelerine olanak verilmelidir.** Mesleki örgütlenmemizi (Oda ve TEB) de çok yakından ilgilendiren bu kavramları ve genel ilkeleri koymak gereği vardır. Çünkü meslektaşlarımızı bünyesinde toplayan TEB ve Oda yönetimleri de bu kavramları sahiplenmek, anayasadan aldıkları

güç ve sorumlulukla üyelerine çağdaş, yaşanabilir bir ortam yaratarak gelişmesini ve sorunlarının çözümünü sağlamakla görevlidirler. Önümüzdeki günlerde yapılacak seçimler arefesinde bu tanım ve ilkeler doğrultusunda biz üyeler (yönetilenler) bu görev ve sorumluluğu yüklenecek yöneticilerimizi seçeceğiz; bu günden bizler de önemli bir yükümlülükle karşı karşıyayız. Özellikle gelişme sürecinde sunduğumuz, katılım konusunda çok duyarlı olmalıyız. Genel kurullarımıza mutlak katılmalı, sorunlarımızı o platforma taşıyarak tartışmalı, kendimizi ifade etmeli ve sorunlarımızı çözecek yöneticiler oluşturmada demokratik katkılarımızın en önemlisi olan seçme hakkımıza sahip çıkmalıyız.

Mesleki sorunlarımızın (ekonomik-demokratik) çözümü konusunda örgütlülüğü geliştirmek gerekiyor. Birbirleriyle uyumlu çalışacak, çözüm önerileri geliştirecek ve buna zaman ayıracak gönüllü kadroları oluşturmak önemlidir. Yani birbirini tanıyan, anlayan, aynı düşünceleri paylaşabilen (!), zamanını ayırabilen ve deneyim sahibi insanlara ve onların yönetimlerine gereksinim vardır. Kafasındaki düşünceyi proje haline getirip, geliştirecek, ülkedeki tüm 'eczacılar' maletmeyi düşünen ve bir programın etrafında yan yana gelip onu hayata geçirecek insanlar aday olmalı, aday olmayı görev bilmeli, bunu demokratik bir hak ve görev olarak değerlendirmelidir. (12).

Son Söz : DEMOKRASİ ONA LAYIK OLANLARIN REJİMİDİR. SEÇMEK VE SEÇİLMEK YANLIZCA DEMOKRASİNİN BİR ARACIDIR

GENEL KURULA DOĞRU...

"Seçim, Demokrasinin vazgeçilmez koşuludur."

Değerli Meslektaşlarım,

Hepimiz bir sınavın eşiğindeyiz. Bu sınav olması gerekenle, olanı ;yapılanlarla,yakılacakları;özeleştirile eleştiriyi;kişilerle, anlayışları karşılaştıracığımız bir platform olacak.

Olmaması gereken gizli, karalamaya dayalı,çamur at izi kalsın yada meslek adabını bozanlarla işbirliği değil; açık,onurlu mücadeledir.Yapılanlar bellidir. Yapılmayanlar için Yönetim özeleştirile yapmalı ve eleştirilmelidir. Özeleştirile yerme değildir bir katkı aracıdır. Basiretsiz yöneticiler konuşma hakkını ve zeminini kaybetmişlerdir. Anlayışlar ise genel kurulumuzdaki platformda kendilerini sergileyeceklerdir.

Eylül ayı içerisinde yapacağımız odamız Genel Kurulu üyelerimizin mesleki sorunları tartıştığı, çözümler ürettiği, eleştirile, önerilerin sunulduğu ve bunların somutlaşması halinde yeni yönetim çalışma programı içerisinde yer alacak maddeler olacaktır. TEB ve Odamız genel kurullarının yaklaştığı şu günlerde Araştırma ve Rapor Komisyonumuzun seçim, meslek örgütü ve demokrasi konusunu işlemesini son derece yerinde bulduğumuzu belirtmek isterim.

Meslektaşlarımızın bir araya gelmesini sağlayan ve bizi çeşitli platformda bir araya getiren ortak etmen mesleğimizdir. Farklı düşüncelere sahip olmamız doğaldır. Bir diğer doğallık ise mesleğimizin sorunları ve meslektaşlarımızın sorunlarının ortaklığıdır.

Bu ortak noktaların öne çıkarılması şarttır. Bu anlamda**"Meslek içi Mücadele"** değil **"Meslek için mücadele"** anlayışının

güçlendirilmesi gereklidir.

Çağdaş Toplum Katılımcı bir yapı ile mümkündür.Tasfiyeciler olmayan,katılımcı,yerinde mücadele eden, dinamik, kişileri değil, anlayışları öne çıkaran, birlikte çözmeyi amaçlayan, tartışma kültürü olan Demokratik yapılanmalara şiddetle ihtiyacımız vardır. Genel kurullarımızı dedikodudan, çamur atmadan, ilkesiz pazarlıkların yapıldığı yerler olmaktan çıkarmalıyız. Bunu yapanlara gereken cevabı vermediğimiz utandığımız, sorgulamadığımız sürece mesafe almamız biraz daha zorlaşacaktır. Seçimlerimizde kişiler yerine anlayışlar yarışmalı, ayrışma yerine bütünleşme yaşanmalıdır. Bölmek ancak gücümüzü azaltır. Kim için, kimlerle, kime karşı, neden nasıl, neye karşı sorularını sormalıyız ve programları tartışmayı hedeflemeliyiz. Sorgulamadığımız sürece yanlış yapma olasılığımız daima vardır. Doğru bir seçim için bu şarttır.

Sevgili meslektaşlarım,

İçinde bulunduğumuz dönemde, ülkemizin genel sorunlarına paralel olarak, sağlık sorunları ve dolayısı ile mesleğimizin sorunları giderek artmaktadır. Kamudaki alacaklarımızın ısrarla geç ödenmesi ve iflasın eşiğine gelen eczaneler, veteriner ilaçlardaki kaybımız, irtiyar pazarındaki azalılarımız, medikal maddeleri eczanelerde satamamamız, sağlık polikliniklerindeki ilaç satışına göz yumulması,yerli ilaç sanayinin gelişmenin kurallarına uymayıp yabancı ilaç tekellerinin büyümesi ve Türkiye ilaç pazarında birinci sıraya yerleşmeleri, ithal kalemlerin ilaç cirolarındaki payının art-

ması sonucu azalan karımız, iç rekabetimiz ve ahlaksızlıklar, 1999 da patentin gelmesi, O.T.C ve onun sonucu yeni eczacılık fakülteleri , ilaç sanayi ve depolara verilen sürsarj izni, kamudaki meslektaşlarımızın özlük haklarının kaybı ve maaş yetersizlikleri başlıca sorunlarımız olagelmektedir.

Bütün bunların çözümü için biraraya gelme ve baskı unsuru olma özelliğimizi göstermek durumundayız.

Öyle ise; çoğunluğu bağrında toplayan bir yığın örgütü olma zorunluluğumuz vardır. Tabanın söz, karar ve yetki sahibi olduğu bir yapı kaçınılmaz olarak hayata geçirilmelidir.

Çoğunluğun verdiği kararlara saygılı olunmalıdır.

Karşılıklı eleştiri ve özeleştiri yapılmalıdır. Tabandan yukarıya demokrasi, yukardan aşağıya demokratik merkez yetkilik uygulanmalıdır. Merkezi örgütlenmede;

"MESLEKTAŞLAR İÇİN -

MESLEKTAŞLAR TARAFINDAN -

MESLEKTAŞLARLA BİRLİKTE" prensibi uygulanmalıdır.

Kısaca çağdaş, dinamik, işleyen bir yapı olmalıdır. Bütün bunların oluşumu Demokrasi dediğimiz yaşam biçimindeki tarzda, toplumsal taşların yerine oturumu ile mümkündür. Meslek örgütleri toplumsal yapıya, değişimlere daha rahat uyum sağlamayı kolaylaştıran şeffaflık, katılımcılık, esneklik, ataklık unsurlarını kazandıran önemli kurumlardır.

Meslek örgütleri katılımcı demokrasiye katkılarının yanı sıra karmaşık bir hale gelen ekonomik ve sosyal yaşamın gerektirdiği uzmanlık gereksiniminide karşılayarak siyasal karar organlarına işlevlerini yerine getirmede yardımcı olurlar. Toplumsal proje üretimine destek

olan bu kuruluşlar farklı kesimler arasında dialog ve işbirliğinin gelişmesine de katkıda bulunurlar.

Ülkemizin temel sorunlarından olan sağlıklı yaşama hakkı, sağlık hizmetlerinin bütünlüğü, sağlık hizmetlerinden herkesin eşit yararlanması, bunun için gelir dağılımının adaletli hale getirilmesi, sosyal devletin geliştirilmesi, sağlıklı yaşama hakkının bir parçası olan sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, konut, yeterli beslenme gibi konular örgütümüzün ilgi alanına girmektedir.

Bu konularda en yetkili ve söz sahibi olan kurumlardan birisi TEB ve ona bağlı odalardır.

Demokratik kitle örgü olan TEB öncelikle kendi üyelerinin haklarını korumak ve mesleğinin sorunlarını çözmek ödevine sahiptir.

Bunun için TEB Merkez Heyeti, Odalar ve tüm üyeler arasındaki iletişim kanalları sürekli açık tutulmalıdır.

TEB ve bağlı odalar tüm eczacıların sorunlarını birlikte tartıştığı ve birlikte çözümler üretebildiği bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Mesleki ve toplumsal gelişmelerin sağlanabilmesi ancak bu yolla mümkündür. Bu yol bir tercih, bir bilinç, bir talep sorunudur.

Taleplerimizin çözümü düşünmekten, katılmaktan, paylaşmaktan, uzlaşmaktan ve mücadeleden geçmektedir.

Başlangıç; seçimlere katılım, öneriler geliştirme sunum ve oy kullanmaktır.

Sonuç; birlikte üretim ve paylaşımdır.

Gücünüz gücümüz, önerileriniz ışığımız olacaktır.

4. Bölge Adana Eczacılar Odası
Yönetim Kurulu Başkanı
Ecz. Erdoğan ÇOLAK

KAYNAKÇA

- AKSOY, Muammer** : Antidemokratik Çoğunluk
Milliyet - 23.10.1989
- ADALI, Sacid** : Oy Hakkının Tarihi Gelişimi,
Ankara-1976
- BOUTHOU, Gaston** : Politika Sanatı
(Çev. Vedat Günyol)
İst.-1976
- DUVERGER, Maurice** : Siyasi Partiler
(Çev. Ergün Özbudan)
Ank.-1974
- ENGELS, FREDERIC** : Ailenin, Devletin, Özel
Mülkiyetin Kökeni
İstanbul-1968
- KARAMUSTAFAOĞLU, Tuncer** : Seçme Haklarının
Demokratik İlkeleri
- KAPANI, Münci** : Kamu Hürriyetleri,
Ankara-1981
- MARX, KARL** : Ekonomi Politüğün
Eleştirisine Katkı
- MEYDAN LAROUSSE** : Cilt 1-12 ve ek Cilt 1-2
- SENCER, Muzaffer** : Az Gelişmişliğin Yapısı
- SENCER, Muzaffer** : Türkiye'nin Yönetim Yapısı
- ŞEYLAN, Gencay** : Türkiye'de Kapitalizm,
Bürokrasi ve
Siyasal İdeoloji - 1974
- LENİN, V.İ.** : Karl Marks ve Doktrini
(Çev. Şiar Yalçın)
- TANİLLİ, Server** : Devlet ve Demokrasi,
İst.-1982
- TEZİÇ, Erdoğan** : Seçim Sistemleri İst.-1967
- MİLLİYET GAZETESİ** : Özel Arşiv
- CUMHURİYET GAZETESİ** : Özel Arşiv
- YENİ YÜZYIL GAZETESİ** : Özel Arşiv